

VALON JA VARJON OLEMUS YKSILÖN JA YHTEISÖJEN ELÄMÄSSÄ - MANIKEALAISSUUS 200-LUVULTA 2000-LUVULLE

Mani Tjurin

Gnostilaisen seuran yleisöluento 22.11.2011



Kuva: Mani Tjurin

Taustaa artikkelin kokoamiselle

Manikealaisuuteen perehtymiseni alkoi omalla kohdallani 90-luvun puolivälissä. Rudolf Steiner on monessa yhteydessä kertonut manikealaisen virtauksen voimistuvan vasta tulevaisuudessa ja halusin siitä lisätietoja - löytämättä juuri lainkaan lähdeaineistoa. Hengentieteellisen korkeakoulun puheenjohtaja Albert Steffen omilla taideilmaisuillaan edusti mielestäni manikealaisuuden uutta tulemistä, Rudolf Steinerin itse nimeämänä jatkajanaan seuran johdossa.

Korostan, että tämä artikkeli ei ole tieteellisen tutkimuksen tulos, vaan omakohtainen näkemykseni 200-luvulla alkaneeseen manikealaiseen maailmankatsomukseen, osana laajempaa henkistä virtausta.

Kuka oli Mani - manikealaisuus maailmankatsomuksena ensimmäisellä vuosituhannella

Tietoa Manista ja manikealaisuudesta on ollut vaikea löytää, mutta viime vuosikymmenenä manikealaisuudesta on alettu kirjoittaa enemmän. Manin opin sisällöllinen tutkimus on lisääntynyt merkittävästi. Koetan tähän artikkeliin kuvata sen historiallisen merkityksen todellisuutta ja tulevaisuutta, miten omien varjojemme näkeminen sekä oman todellisen Itsemme että toisten ihmisten kohtaamisessa voisi olla elämäämme vapauttava oivallus. Vapahdus. Opettaja. Varjomme on Valosta lähtöisin. Miten rakastamme oman varjomme valoksi? Miten tuomme oman valomme yhteisömmä, missä elämme, valoksi – yhteiseksi hyväksi?

Rudolf Steinerin kirjat, antroposofiset seminaarit, luennot, työryhmät, päiväkotit, koulu ja Goetheanum ovat tulleet 35 vuoden aikana minulle hyvin rakkaiksi. Ensimmäinen Steinerin kirja, minkä 22-vuotiaana luin oli Vapauden filosofia ja professori Reijo Wileniuksen luennoilla sulin etupenkkiin lämmöstä. Tunsin tullessi kotiin. Omissa tekemissäni sosiaalisissa aloitteissa Bernard Lievegoed on ollut suuri innoittajani, erityisesti Sielun pelastamisesta, jonka hän saneli kuolinvuoteellaan ja Ihminen kynnyksellä. Sergei Prokovjefin Anteeksiantamisen henkinen merkitys-kirja on konkreettinen kuvaus manikealaisuudesta tässä päivässä: niin paljon kuin näet pahaa, tee hyvää. 2000-luvulla omakohtaista manikealaisuuden tutkimustani vahvisti merkittävästi Reinard Whittersin valovoimaiset luennot varhaiskristillisiltä ajoilta.

Kataarit - Manikealaisuuden jatkajat keski-ajalla

Perustin vuonna 1995 Resurssikeskus INTRA ry:n, jossa 4 vuotta monissa kansallisissa ja EU-rahoitteisissa hankkeissa ihmiset löysivät uuden suunnan omalle elämälleen, omina itsenään –

työttömät, pienyrittäjät sekä erityisesti eri palvelualojen yrittäjät ja maahanmuuttajat. Vuonna 1998 oma toimintani siellä loppui traagisesti henkisen väkivallan kohtaamiseen ja koko resurssikeskuksen toiminta siitä 2 vuoden päästä, kun rahoitukset ja osallistujat lopuivat. Lucifer ja Ahriman liittoutuivat ja saivat aikaan kaaoksen. Oman edun tavoittelu, valta ja ahneus käänsivät kasvonsa pois yhteisestä hyvästä. Varjo voitti yhteisen hyvän valon. Vuosien ajan kellarikokemuksen jälkeen aloitin uusia sosiaalisia aloitteita Pääkaupunkiseudulla. Tunsin vahvasti ajan hengen. Itsekkyyks ja materialismi valtasivat aloitteiden etenemisen. Lamaannuin useiksi vuosiksi. Nämä kymmenen vuotta ovat olleet minulle ja monelle muulle mukana olleille ihmisille oppivuosia kohti yhdenvertaisuutta, suvaitsevaisuutta ja yhteisen hyvän merkityksen ymmärtämistä.

Eräs ystäväni sanoi minulle ennen tätä surullista 1998 vuotta, että olet aikaisemmassa elämässäsi ollut varmaankin kataari – nykyisen ajattelusi ja sanontojesi johdosta: ”Ei ole voimaa ilman vastavoimaa”, ”Lohikäärmettä ei voiteta taistelulla, vaan menemällä sen ihon alle”, ”Voima tulee puhtaudesta ja taito harjoituksesta”, ”Jokainen valo synnyttää rinnalleen varjon” ja ”Yksilön ja Yhteisön liitto”.

Kiinnostuin, keitä olivat kataarit ja löysin heidät 1200-luvun Etelä-Ranskasta. Perehdyin pitkään kataarien elämään ja heidän järkyttävään elämäntapansa päättymiseen. Kaikki Kataarit tapettiin Roomalaiskatolisen kirkon toimesta julmasti polttamalla rovioilla. Albin kaupungin kaikki 30 000 asukasta tapettiin viimeiseen mieheen ja naiseen. Languedocin maakunnan vuoren huipulla sijaitseva Montségurin linna merkitsi kataareille paljon heidän pyhänä keskuksenaan. Heiltä vaadittiin kääntymistä roomalaiskatoliseen kristinuskoon. Heidät kaikki perheineen poltettiin elävältä yhdessä suuressa roviossa. Roviolle he tulivat vuoren rinnettä alas laulaen. Myös viimeiset vainoa paenneet perheet yrittivät piiloutua suureen luolastoon. Luolien suuaukot muurattiin umpeen ja he kuolivat nälkään.

Languadocin alue oli monikulttuurinen. Myös islamilaiset Mohammedin seuraajat elivät sulassa sovussa manikealaisissa yhteisöissä. Suvaitsevaisuutta niin eri uskontoihin kuin kulttuureihin arvostettiin hyveenä Etelä-Ranskassa ennen kataarien tuhoamista.

Omaehtainen Manin löytäminen – Manun virtaus



Aloin tutkia, mistä kataarius elämäntapana oli tullut. Menin ajassa taaksepäin ja löysin lisää kataariuden juuria – waldolaisia, valentiiinolaisia ja bogomilleja, kunnes vastaani tuli Mani, joka oli perustanut maailmanlaajuisen ”uskonnon” 200-luvulla. Kokemus oli hiuksia nostattava tämän tiedon netistä löydettyäni - sitä ennen mitään tietämättä manikealaisuudesta.

Ehkäpä myös siksi, että olen 3 vuotiaana sanonut vanhemmilleni, että nimeni on Mani eikä Maritta. Siitä alkaen minua on kutsuttu Maniksi. Nyt heti tarkennuksena totean, että en millään muotoa kuvittele olevani Manin inkarnaatio. Manikealaiset opit ja näkemyksen koin sydämessäni ja sielussani voimakkaana lämpönä ja ymmärsin niiden merkityksen niin yksilönä, ihmisenä kasvussa ja kehitymisessä kuin myös ihmisyyshengetyksen toiminnassa. Myöhemmin vuosien kuluessa minulle vahvistui tunne, että tiedän mihin hengenvirtaukseen kuulun – Manun hengenvirtaukseen.

Oman lukioaikani lähin ystävä sanoi kerran, että ei sinun lempinimi ole Mani vaan Mandi. Kiinnostuin myöhemmin mandealaisuudesta, kun 30 vuotta sitten minulla oli tilaisuus asua Iranin Teheranissa vuoden verran. Viimeisen Shaahin vallasta syöksemisen koin paikan päällä ja sieltä evakoiduimme takaisin Suomeen. Sen jälkeen asuimme perheemme kanssa Saudi-Arabian Jeddahissa ja Egyptin Kairossa 3 vuoden ajan. Egyptissä tutustuin myös kopteihin ja heidän kristinuskon näkemykseensä. Gnostilaisuuden opit ovat syventäneet vuosien kuluessa Ihmisen vihkiytymistien ymmärrystäni. Henkisen, todellisen itsemme merkitys egomme parantamisessa ja eheytyämisessä on noussut niin omani kuin toisten ihmisten minuuden tieksi, totuudeksi ja elämäksi - sielun pelastustieksi.

Manikealaisuus

Mani yhdisti varhaiskristillisten Jeesuksen opit, buddhalaisuuden ja zarathustralaisuuden. ”Uskonto” levisi Gibralttarilta Kiinaan. Hän kutsui itseään ”Valon lähettilääksi”, ”Jeesuksen Apostoliksi” ja ”Lohduttajaksi”. Valo ja Varjo meissä ja yhteisöissämme kuvaavat ehkä parhaiten manikealaisuutta. Jokainen Valo synnyttää rinnalleen varjon – kehittymättömyys meissä yksilöinä ja yhteisöinä on oman

itsen ja yhteisön luoma varjo, joka on otettava mukaan kehitykseen. Varjot ovat opettajiamme, vastavoimia, jotka kuuluvat elämäämme – kehittäjinä. Hyvä ja Paha kuuluvat samaan maailmaan, eivätkä ole dualistisesti eri voimia, vaan ihmisen elämän laatuja symbioosisa keskenään, synkrenisesti. Ego ja Henki. Alempi minämme ja Todellinen Itsemme. Ristiriidat sekä itsemme että toisten ihmisten kanssa viestittävät pahan olon, varjon lisääntymisestä olemuksessamme. Ristiriidat ja konfliktit ovat enemmänkin mahdollisuus kuin uhka ihmisinä kasvaessamme eikä niitä siksi pidä laittaa sivuun tai vaieten peitellä ne hyvyyden kasvojen taakse. Ihmisen vihkimystie niin antroposofiassa, teosofiassa, rosencreuzilaisuudessa kuin gnostilaisuudessa on käytännön työkalu tämän päivän omaa todellista itseään etsivälle ihmiselle. Itsetuntemus on tie itseluottamukseen ja toisten ihmisten uuteen tulemiseen elämässämme. Jos näet varjon toisissa ihmisissä, niin miten voit sen nähdä, ellei se ole sinussa itsessäsi? Manfred Schmidt-Brabant ja Virginia Sease kuvaavat Kristinuskon salaisuudet – vanhat ja uudet mysteerit -kirjassaan vihkimystasoja Parsifal – vihkimyksessä, missä huonot ominaisuutemme kuolettuvat vaihe vaiheelta. ”Vihkimisen toisessa vaiheessa sinun on opittava ottamaan paha jälleen sisimpääsi ja muuntamaan se hyväksi. Olet poistanut huonot ominaisuudet itsestäsi ja pannut ne vain ulkopuolellesi. Miten niille on tarkoitus käydä? Pitääkö kaiken huonon ja pahan jäädä nyt maailmaan. Ihminen ei voi puhdistautua päästämällä pahaa muun maailman kannettavaksi; hänen on puhdistautuessaan muunnettava se hyväksi. Olemme jokainen Parsifal.”

Tämä vihkiytyminen oli kataarien kantava voima ja siksi niin suuri uhka Rooman kirkolle. Heidän vahva omatuntonsa oli mittari, kuinka he elämässään jakoutuivat valittuihin ja kuulijoihin. Manikealaisuus oli Lempeyden usko – pahaa ei voiteta taistelulla vaan menemällä sen ihon alle – lempeydellä.

Lesken poika - Manin varhaislapsuus

Manin alkuperäinen ristimänimi oli Corbicius. Siitä milloin, nimi muuttui Maniksi, on lähdeaineistoissa eri näkemyksiä. Yksi näkemys on, että lapsen synnyttyä äitinsä Mariam oli jonkin ajan kuluttua nimennyt hänet Maniksi, koska niin hänen isänsä Patek oli niin toivonut, ennen lapsen syntymää ja elkesealaiseen lahkoon lähdettyään. Toinen näkemys Bernard Lievegoedin mukaan on, että Mani otti nimen, kun hän nuorena miehenä koki ”taivaallisen kaksosensa” ilmestymisen.

Mani syntyi kristillisen kalenterin mukaan vuonna 216, huhtikuun 14. päivänä, joka oli sunnuntai, Etelä-Persiassa Sassanidien valtakauden alussa. Baabelin astronomien kalenterin mukaan vuonna 527, Nisan kuukauden 8.päivänä. Kaupungin nimi oli Ctesiphon, Baabelin maakunnan metropoli, Tigris-joen Mardinun alajuoksun varrella, Artabanuksen ollessa Parthianin alueen viimeinen virkaan valittu itsenäinen hallitsija. Samaan aikaan Rooma kärsi barbaarisen keisari Caracallan alla.

Manin isä Patek liittyi ennen Manin syntymää elkasiittien juutalais-kristilliseen lahkoon, joka oli 100-luvulta alkaen vaikuttanut Jordanin itäpuolella ja tunnettiin katumuskasteesta ja rituaalisista kylvyistä. Lahkon opeissa oli paljon yhtäläisyyksiä mandealaisuuden kanssa. Mandealaisilla on tänäkin päivänä myös Suomessa oma seura/piiri Suomeen Iran-Irakin alueelta muuttaneiden keskuudessa Turussa.

Mani oli nuoruudessaan saanut vaikutteita ennen kaikkea gnostilaisesta ajattelusta, varhaiskristillisyydestä, juutalaiskristilliseltä kastajaliikkeeltä sekä zarathustralaisuudesta, joka oli silloin Persian valtauskonto. Manin elämästä, omasta mielestäni, ehkä parhaimman kuvauksen on kirjoittanut Amin Maalouf - Ranskassa ja muissakin Euroopan maissa lyyrisen kirjallisuuden palkintoja saaneessa kirjassaan *The Gardens of Light*. Amin Maalouf on kirjoittanut libretot myös esim. Kaija Saariahon oopperoihin *Nainen vailla varjoa* ja *Kaukainen rakkaus*. Ainoa Maaloufin kirja, mikä on käännetty Suomeksi muutama vuosi sitten, on *Samarkad*.

Kymmenen vuoden ajan tutkittuani Manin (tai Manes) elämää ja oppeja, teki minuun syvän sydäntä lämmittävän vaikutuksen Maaloufin kirjan lyyrinen elämäkertakuvaus Manin maailmasta. Tunsin silkkiteiden tunnelmat ja tuoksut, kun karavaanit vaelsivat itään Linnunrata kattoon ja karttanaan. Manin äiti, kuninkaallista taustaa oleva Mariam oli raskaana, kun hänen miehensä Patek kohtasi elkesailaisen lahkon johtajan, Sittaín. Kun Patek oli jonkin aikaa perehtynyt Sittain opetukseen niistä syvästi innostuen, hän päätti lähteä lopun elämäkseen lahkon Tigrisin alajuoksun kanavan erottamaan ja eristettyyn leiriin. Paikka sijaitsi Mardinusta kahden päivän kävelymatkan päässä. He kutsuivat veljeskuntaansa *Palmu-lehivistön valkokaapuisiksi miehiksi* (*The Palm Grove of the White-glad Brethern*). Veljeskuntaan kuului noin 60 kaiken ikäistä miestä, nuorista pojista vanhoihin miehiin. He uskoivat veden puhdistavaan ja pelastavaan voimaan. He arvostivat Johannes Kastajaa, Aatamia, Jeesus Nazaretilaista ja Tuomasta, jonka ”kaksosia” he tunsivat olevansa. Kaikkein ylimpänä he palvoivat profeetta Elkesaita, jonka oppeja he tunnustivat pyhänä kirjanaan.

Manin lapsuuden loppu

Amin Maalouf kertoo kirjassaan: ”Vaikka Manin vanhempien välillä oli syvä rakkaus, Manin isä Patek oli tehnyt päätöksen liittyä Kastaja-liikkeeseen. Edellisenä iltana Patek ei ollut tullut Mariamin viereen enää ja Mariam oli alkanut aavistaa jotain surullista olevan tapahtumassa. Hän näki unen, jossa musta enkeli tuli ja vei hänen syntyvän lapsensa. Mariamin pitkäaikainen naispalvelija Utakim yritti taivuttaa Patekia vielä, mutta hän ilmoitti Mariamille lähtevänsä.

Leirissä pari vuotta oltuaan Patek oli kertonut Sittaille, lahkon johtajalle, lapsestaan, jonka haluaisi tavata. Sittai pyysikin jonkin ajan kuluttua Patekin yllätykseksi häntä lähtemään katsomaan lastaan sanoen: ”Jos lapsi on tyttö jätä hänet äitinsä luo. Mutta jos lapsi on poika, hänen paikkansa on lahkossamme, eikä lapsi ole enää sen jälkeen yhteydessä epäpuhtaaseen äitiinsä.” Patek lähti

perhettään tapaamaan. Mariamin vanha palvelija Utakim oli häntä vastassa, Mariam oli töissä puutarhassaan. Patekille selvittyä lapsen olevan pojan, Utakim kysyi, ”etkö halua tavata lapsen äitiä”. Patek vastasi jo mennessään: ”Kerro hänelle, että tulen hakemaan pojan, kun lapsi on vieroitettu äidistään.” Utakim huusi: ”Etkö edes halua tietää, miten emäntäni on selviytynyt tai ei?” ”Onko hän terve?” Patek kysyi. Utakim lähti mitään sanomatta hakemaan Mariamia. Patek katosi matkaansa saman tien. Seuraavana vuonna Patek palasi taas poikaansa hakemaan. Utakim sai taivuteltua Patekin odottamaan ja tulemaan seuraavan Nowruzin, uuden vuoden vaihtuessa, koska Mariam imettää edelleen. Utakim lupasi, että kun Patek tulee seuraavana vuonna, hän on pukeutunut pojan matkaa varten.

Uusi vuosi tuli ja myös Patek. Mariam ja Utakim miettivät vielä keinoa estääkseen Manin lahkoon viemisen lavastamalla pojan sairaaksi. Patek murtui, kun näki naisten hädän ja kärsimyksen eikä voinutkaan ottaa lasta mukaansa leiriin. Lahkossa Sittai laittoi Patekin polvillaan kuuntelemaan, mitä hänellä on sanottavanaan: ”Tästä alkaen poika kuuluu yhteisöllemme ja kiellän sinua enää palaamasta Maridinuun. Menen itse hakemaan pojan 12 veljemme kanssa. En enää tuhlaa aikaani naisten kanssa jaaritteluun.”

Lahkossa n. 4-vuotias pieni Mani joutui kauhun valtaan monta kertaa, kun häntä upotettiin veteen. Patek ei saanut olla hänen isänsä, vaan kaikki lahkon miehet kutsuivat isäkseen Sittaita. Mani loi piilopaikan itselleen, missä hän eli lapsen maailmaa. Sinne hän pakeni aina kun vain oli mahdollista. Siellä Mani sai itkeä tai elää päiväunelmissaan. Hän jutteli itsensä kanssa asioista ja tuntemuksistaan ääneen. Näin kului 8 vuotta ja Mani ystävystyi joidenkin nuorempien miesten kanssa, mutta lähimmäksi ystävydeksi muodostui lahkon toiseksi nuorin tyrantilainen Malchos, joka oli lahkon tukevin nuori miehenalku. Hänen isä oli tullut leiriin menetettyään kauppianaan kaiken omaisuutensa ja velkojiaan paetessaan liittynyt mieslahkoon poikansa kanssa. Malcosia rangaistiin leirissä usein liiallisesta syömisestä ja nauramisesta, erityisesti meditaatioiden ja rukoushetkien aikana. Malcosin isä kuoli leirissä. Malcosia ja Mania yhdisti sieluissaan sama menetyksen tunne ja henkinen yksinäisyys. Vastoinkäymisissä he tukivat ja puolustivat toisiaan. Malcos kertoi Manille salaisuutensa ja suunnitelmansa leiristä pakenemiselle, kun hän on 15-vuotias ja pyysi, että Mani ei koskaan jättäisi häntä, vaan lähtisi hänen mukaansa. Hänen suunnitelmansa oli liittyä kauppiaiden Intiaan, Armeniaan tai Egyptiin matkaaviin karavaaneihin. Hän kertoi ennen lahkoon tuloaan tutustuneensa isänsä apulaisena moneen ihmiseen, erääseen hyväntahtoiseen naiseenkin, Skythianoksen leskeen.

Nuorina miehenalkuina he tekivät onnistuneita lyhyitä piipahduksia muurin ulkopuolelle kuin vain salaa lahkon ”vanhemmilta” pystyivät niitä tekemään. Malcos tutustui nuoreen tyttöön, jota kävi lahkolaisilta salaa tapaamassa lahkon muurin takana. He olivat ystävystyneet ja pysyivät nyt Mania mukaan pakomatulle leiristä. Työn nimi oli Chloe, joka kutsui itseään ”Kreikan tyttäreksi” ja oli luvannut auttaa Malcosia pakenemaan. Malcos pakeni ensin ja lupasi tulla myöhemmin hakemaan

Manin. Mani onnistui pakenemaan ja liittyi Malcosin ja Cloen seuraan. Manin isä jäi lahkoon. Myöhemmin hänestä tuli vuosien kuluttua Manin ensimmäinen ja uskollisin seuraaja.

Manin nuoruus ja taivaallisen Kaksosen ilmestyminen

Lahkosta paettuaan Mani kohtasi lesken, joka otti hänet palvelijakseen. Nainen oli kuolleen kauppiaan, Skythianoksen leski. Mani perehtyi lesken kuolleen miehen matkoiltaan tuomiin ajatuksiin ja kokemuksistaan kirjoittamiin kirjekääröihin. Ne tekivät häneen suuren vaikutuksen. Skythianoksen kirjoitukset yhdistivät Zarathustran, Gautama Buddhan ja Jeesuksen ihmiskunnalle tuomat virikkeet ja virtaukset. Skythianos oli syvästi vihkiytynyt Manun, suuren ihmiskunnan johdattajan virtaukseen, joka jatkui Rosencreuzilaisuudessa.

Tämän jälkeen Mani koki ”enkelin” ilmestyksen, joka oli hänen oma valo-olemuksensa - todellinen itse. Hän kutsui ilmestystä oman kaksosensa kohtaamiseksi, parakliitiksi ("Paraclete" in Christianity), joka meissä elää henkisessä todellisuudessa. Mani ei ollut enää tavallinen ihminen vaan enkeliolemus maan päällä, Valon lähettiläs.

Mani itse kuvasi ilmestystään oman enkelinsä kohtaamisena, oman korkeamman minuutensa, jolla on yhteys omaan enkeliin valon valtakunnassa – todellisen Itsensä. Olemme puoliksi materiassa ja puoliksi henkisessä – enemmän tai vähemmän kummassakin. Valon maailmassa elävän todellisen itsemme varjona on itsekeskeinen egomme tässä materian maailmassa eläessämme. Egomme meidän on tarkoitus rakastaa eheäksi ja saattaa takaisin taivaalliseen kotiimme. Valo ja varjo meissä vaihtelevat kuin onni. Egoistisuudessamme olemme onnettomia – todellista itseämme toteuttaessamme onnellisia.

Manikealaisen opin laajeneminen maailman uskonnoksi

Toinen merkittävä teos on ”Mani, the Angel and the Column of Glory”, joka on Andrew Wellburnin kokoama antologia löydetyistä manikealaisista teksteistä. Hänen mukaansa manikealaisuus perustuu 200-luvulla eläneen persialaisen mystikon Manin kirjoituksiin ja hänen kokemiinsa ilmestyksiin. Manikealaisuus oli satoja vuosia yksi suurimmista maailman uskonnoista, kilpaillen suosiosta Rooman Kristinuskon, Islamin ja Buddhalaisuuden kanssa. Sen laajalle levinnyt vaikutus on löydetty Idästä ja lännestä, Tiibetin buddhalaisilta munkeilta ja Kiinan Uiguureista Hippon Augustinukseen. Manin maailmankatsomuksen, uskon levinnäisyyttä edisti merkittävästi Silkkitie. Opit matkasivat karavaanien mukana Kiinan uiguureille saakka ja oppiin yhdistyivät zarahustralaisuus, gnostilaisuus ja budhalaisuuden konkreettiset itsetuntemusta lisäävät harjoitukset. Silkkitien varteen idässä syntyi monia manikealaisyhteisöjä.

Keskiajalla vaikuttaneiden bogomillien ja kataarien nujertamisen harhaoppineina jälkeen manikealainen maailmankatsomus ja visio hautautuivat lähes kokonaan maailman tietoisuudesta. Kaikki kirjoitukset hävitettiin tai ne korruptoituivat ja väärin ymmärrettiin. Kuitenkin 1900-luvun arkeologit varastoivat uudelleen löydetyt hyvin taiteellisesti tehnyt kirjoitukset ja kauniit maalaukset, joissa Mani ja hänen seuraajansa ilmaisivat tietoaan ja taitojaan.

Manikealaisten oppien renessanssi on tänä päivänä tulossa uudelleen tutkimustyön alle. Sen sanoma on suurelta osaltaan vielä ymmärtämättä. Tätä työtä ovat edistäneet merkittävästi myös Kuolleenmeren kääröjen, Nag Hammadin ja Qumranin kääröjen löydöt ja niiden saattaminen yliopistojen tutkimustyön piiriin. Manikealaisuuden tutkimukseen ja sen yhdistymiseen gnostilaisuuteen vaikutti merkittävästi löydetyt ns. Kölnin Mani-Codexit. Mani oli kirjoittanut oppejaan ja lukuisia hymnejä hyvin pieniin, kooltaan vain alle 5 cm kirjoihin, jotka siksi säilyivät roomalaiskatolisen kirkon tuhotoimilta.

Andrew Wellburn on laajassa teoksessaan tuonut yhteen suuren osan näistä unohdetuista ja fragmentoiduista aarteista, kommentoiden uudessa valossa kroniikanomaisesti kirjoitetut tekstit, erityisesti luoden yhteyden Manin Valon uskon ja Kristinuskon välille. Hän on Oxfordin yliopistossa tutkinut niin varhaiskristillisyyttä, gnostilaisuutta kuin myös Rudolf Steinerin henkisen vihkimyksen mysteeriä. Myös juutalaiset mysteerit ja essealaiset ovat kuuluneet hänen tutkimuskohteisiinsa. Wellburnin kirjassa on lueteltu hyvin laaja manikealaisuuden tutkimustyön lähdeaineisto. Omalta osaltani laitan artikkelin loppuun lähdeaineistoluettelon, mitä itse olen löytänyt viimeisen 15 vuoden aikana.

Manin kuolema

Wellburnin mukaan babylonialainen profeetta Mani kuoli vuonna 277 vangittuna ja nälkäkuolemansa jälkeen hänet nyljettiin, täytettiin oljilla ja ripustettiin esille kuninkaallisen kaupungin, Gondishapurin portille, Persian hallitsijan, Bahrain 1:sen toimesta – varoitukseksi väärän opin levityksestä. Portti nimettiin myöhemmin Manin Portiksi. Manin seuraajille hän oli ennen kaikkea Apostoli – ei niinkään Kristinuskon mielessä vaan Jeesuksen apostolina, lähetettynä maailman sumuun ja materiaaliseen pimeyteen, tuodakseen valon pimeyteen taivaallisesta valon valtakunnasta.

Lopulta sekä zarathustralaiset että roomalaiskatolinen kirkko pitivät häntä harhaoppineena. Kumpikaan uskonnonäkemyks ei ymmärtänyt manikealaisuuden valtavaa levinneisyyttä ja sen ydinnäkemyksiä, että ihminen itse määrittelee omalla ihmisenä kasvamisen tiellään, onko hän joko valittu tai vasta kuulija - vihitty vai vasta vihkimyksen tiellä. Omassatunnossaan, päinvastoin kuin eri kirkkokuntien papistohierarkiat muodostettiin. Manikealaisuus ei ollut kirkko, vaan synkretistinen

uskon suuntaus - eikä myöskään dualistinen uskonto, miksi Rooman kristinusko ja uskontotiede on sen määritellyt. Tästä tosin ilmenee tänä päivänäkin toisistaan eriäviä näkemyksiä.

Mani oli päässyt Persian aiemman hallitsijan Kuningas Shapurin suosioon ja neuvonantajaksi hoviin, jossa Maagien valta oli voimakas heidän ollessa sodankäynnin neuvonantajia. Maagit eivät hyväksyneet Manin asemaa kuninkaan neuvonantajana, koska Mani vastusti sotaa ja siellä käytettyjä pahan voimien manausmenetelmiä. Kun Mani kieltäytyi lähtemästä sotakentille kunninkaan neuvonantajaksi, maagit saivat kuningas Shapurin seuraajan Bahrainin vakuuttuneeksi, ettei Mani palvele kuningasta niin kuin he. Bahrain vangitsi Manin ylläkuvatuin seurauksin.

Mani tuomittiin ja opit mitätöitiin sekä Zarahustralaisten että Rooman valtakunnan hyväksymän kristinuskon taholta. Manin elämänvoimaa vahvistavat kirjoitukset ja värikylläiset maalaukset tuhottiin ja hänen seuraajiaan alettiin vainota, niin idässä kuin lännessä, kerettiläisinä – harhaoppineina.

1900-luvulle manikealaisuuden opeista on säilynyt vain jotkut kirjoitukset Keski-Aasiasta, Egyptin ja muiden Pohjois-Afrikan käärolöydöistä, jotka oli luokiteltu harhaoppineisuudeksi: Kuningas Shapurin kirja, Juutalaisen Kappalan Viisauden kirja, Manin kootut kirjeet yhdessä Koptilaisen kirkon psalmien kanssa, Manin kirjeitä ”The Living Gospel”, kreikkalaisia kirjoituksia Manin varhaiselämästä ja matkoista hänen omien seuraajiensa kirjoittamana ja lopulta Kölnin Mani-Codex. Kaikki nämä kirjoitukset puhuvat pääasiassa oman enkelinsä kohtaamisesta, oman kaksoisensa, oman todellisen itsensä, joka on henkisessä maailmassa - kosminen olemuksemme.

Tämä olemus, oma suojelusenkeli, oli olemassa ennen kaikkia aioneita. Oma enkelimme hakee yhteyttä maalliseen minuuteemme, meidän todellinen Itsemme. Todellinen itsemme on meidän jokaisen tulevaisuuden mahdollisuus ja valo, jonka koemme ilmestyksenä, apokalyptisenä tapahtumana - tienä Viisauden ja Rakkauden Jumalan luo. Koemme hetken oman todellisen itsemme kohtaamisessa paluuna Kristuksen (Chradeshahr) luo, joka on tie, totuus ja elämä Valon Valtakuntaan. Olemme kaikki matkalla Mestaruuteen. J.W. Goethe on sanonut: ”Jos kohtelet toista ihmistä sellaisena kuin hän on, alennat hänet. Mutta jos kohtelet häntä sellaisena, joksi hän on tulossa, siunaat hänet.”

Manin inkarnaatiot

Bernard Lievegoed korostaa kirjassaan Sielun pellastumisesta: ”Se mitä tahtoisin Teille, hyvät lukijani, välittää, ei ole ensisijaisesti suurten ihmiskunnan johtajien inkarnaatiot. Mitä me siitä hyödynemme, että tiedämme sen? Tällaiset tiedot ovat vain siinä tapauksessa hedelmällistä, että niiden kautta avataan sydämiä kun meissä herätetään mahdollisuus nähdä, että jokainen meistä on mukana taistelussa, joka tähän mennessä on vaatinut paljon uhreja. Kun antaa Rudolf Steinerein, Christian Rosencreuzin ja

Manun dramaattisten inkarnaatioiden vaikuttaa itseensä ja todella ottaa nämä elämänkaaret omiin tunteisiinsa, silloin tulee kokemaan sen väkevän auringonvoiman, joka piiloutuu näiden tosiasioiden taakse. Silloin tiedostaa, ennen kaikkea Manun kohdalla, että tässä ilmenee sydämelle perustuva tiedostamisvoima ja uhrivalmius.”

Hän kertoo myös Rudolf Steinerein korostaneen lempeällä kädellä nuorille ihmisille pitämissään kokoontumisissa oman hengenvirtauksen löytämistä niin pian kuin mahdollista. Hän halusi herätellä nuoret, jotka olivat sydämissään erittäin itsetyytyväisiä. Siksi haluan kuvata lyhyesti tähän Manin inkarnaatiot, jotka edustavat Manun hengenvirtausta.

Richard Seddon on kirjassaan ”Mani, His life and Work - transforming Evil” kuvannut Manin inkarnaatiot hyvin ymmärrettävässä muodossa.

Rudolf Steiner on nimennyt Manille 7 eri inkarnaatiota, jotka saavat alkunsa Manun aurinko-oraakkelista Atlantikselta. Kuitenkin on huomioitava, että monia suuria vihittyjä kutsuttiin Manu nimellä muinaisina Atlantiksen aikoina – Manes (henki-itse). Steinerein mukaan Mani on ollut mukana Manun virtauksen alussa.

Ensimmäisenä yksilöllisenä inkarnaationa hän mainitsee egyptiläisen Saisin nuorukaisen (koptin kielellä: kaksonen), vihkimysoppilas, joka raotti Isiksen huntua, jota kukaan kuolevainen ei vielä ollut saanut tehdä - valmistautumattomana vihkimykseen. Isis edustaa siinä sielua, äitiä, joka vastaanottaa taivaallisen jumalallisuuden itseensä ja tulee raskaaksi. Mutta Osiris, jumalallinen isä, vetäytyi pois eikä naiseuden elementtiä, alkuperää pidetty enää jumalallisena vaan kutsuttiin ”leskeksi”. Isiksen patsas symboloi Egyptin viisautta, joka oli verhottu salaiseksi opiksi. Saisin nuorukaisen oli kuoltava, koska häpäisevällä teollaan hän oli saanut viisauden voiman katoamaan.

Mani ilmestyy seuraavan kerran elämään yhtenä kolmesta itäisestä tietäjästä - 3 Magia Intiasta, Persiasta ja Egyptistä, jotka vaeltavat lahjoineen vastasyntyntä Jeesusta kumartamaan. Caspar Moor Pohjois-Afrikasta toi egyptiläistä mirhamia, joka symboloi Osiriksen kuolemaa, pelastusta ja tahdon voimaa.

Myöhemmin Mani ilmestyy Nainin nuorukaisena, joka on Nain-nimisessä kaupungissa asuvan lesken ainoa poika. Nuorukainen kuolee, mutta Jeesus tunnistaa hänen edustavan maallista Isistä ja herättää hänet henkiin, jotta hän voi huolehtia äidistään.

Seuraavaksi hän inkarnoitui Manina vuonna 216 vuoteen 277. Hän yhdistää oppiinsa aikaisempien elämiensä Idän ja Lännen viisauden – jälleen nyt nimeten itse itseänsä lesken pojaksi, joka paneutuu elämänsä aikana pahan muuntamiseen hyväksi – rakkauden ja lempeyden parantavalla voimalla. Opastaa ihmisiä luopumaan auktoriteeteista ja etsimään omaa hengen valoaan katsomalla omaan sielunmaailmaansa.

400-luvulla, jälki-atlantisen ajan keskeisessä käännekohtassa, Mani kokoaa henkisesti maailmassa ympärilleen korkeat yksilöllisyydet, Zarahustran ja Skythianoksen, joihin Buddha oli tehnyt vaikutuksen. Manista tulee henkisesti heitä korkeampi yksilöllisyys, nyt hyvin korkea Kristuksen lähettiläs, joka valmistelelee Kristuksen uutta vaiheittaista tulemistä niin, että se olisi mahdollista jokaisen ihmisen kohdalla. Steiner kuvaa manikealaisuutta liikkeenä, joka sai kelttiläisten kansan hengen muuntumaan esoteeriseksi kristinuskoksi. Tätä muutosta hän kutsuu Kristillisen Okkultismin aluksi, joka syntyi manikealaisuudesta.

900-luvulla Mani inkarnoituu historiallisena Parsifalina, joka valmistelelee Tietoisuusielun ajan tulemistä. Tämä aika käynnistyy Graalin linnasta, kun Parsifal ymmärtää toisen ihmisen ja hänelle esitetyn kysymyksen suuren merkityksen – alkaa toisen ihmisen tulemisen aika. Parsifal kohtaa Kristuksen kehittämällä sisäisiä voimiaan – kohtaamalla varjon ensin itsessään. Hänestä tulee Graalin kuningas ja hänen velipuolensa Fierefiz Idästä liittyy Kristinuskoon. Myyttisen historian mukaan Graalin kuninkaan vahvaksi seuraajaksi Lohengrinin jälkeen vihkiytyi pappiskuningas Johannes / Prester John (katso Kirjallisuusluettelo).

Vuonna 1459 Mani vaikutti henkisesti maailmassa fyysiseen maailmaan vihkien Christian Rosencreutzin pahuuden luonnon todelliseen ymmärtämiseen. Henkisesti maailmassa Mani oli nyt uudestisyntynyt Seitsemän rishiä, jotka edustivat Atlantiksen ajan viisautta ja neljää jälkiatlantisen ajan kulttuurikautta, yhdistäen viisautensa nuorena Rosencreutzissa. Samalla hän pystyi keskittymään tulevaan tehtäväänsä fyysisessä maailmassa. Manilla on suuri merkitys rosencreuzilaisen liikkeen käynnistymisessä. 400-luvulla henkisesti maailmassa kokoontuneet neljä korkeaa yksilöllisyyttä olivat nyt Rosencreuzilaisen koulun opettajia. On hyvin vaikeaa erotella heidän kunkin arvokasta myötävaikutusta liikkeeseen, mutta sanonta 'lohikäärmeen ihon alle menemisestä' tulee juuri manikealaisuudesta.

Tämän jälkeen Rudolf Steiner ei ole nimennyt muita inkarnaatioita Manille, mutta on mahdollista, että 1900-luvulla on inkarnoitunut yksilöllisyys, joka on ollut hän. Steinerin on kuultu sanoneen, että Mani ei inkarnoidu 2000-luvulla, vaan 2100-luvulla – mikäli hän löytää sopivan fyysisen ruumiin, jolla on antroposofiseen maailmankatsomukseen perustuva kasvatusta- ja koulutustie. Tällöin hän voi toimia ihmiskunnan opettajana ja johtaa taiteiden ja uskontojen alueella, työskennellen Graalin mysteerin voimalla ja johdattaa ihmisiä päättämään omassa sisimmässään hyvän ja pahan välillä.

Manikealaisuus tässä ajassa – yksilöllisyys ja yhteisöllisyys

Manikealaisuuden näkemys oman varjonsa kohtaamisesta ja sen valoon saattamisesta on vuosikymmen vuosikymmeneltä, vuosi vuodelta tullut yhä ajankohtaisemmaksi. Konfliktit ja ristiriidat ihmisten yhteisöissä, niin pienistä yhteisöistä kuntiin ja valtioihin, ovat tulleet jokapäiväisiksi

kokemuksiksemme. Henkinen väkivalta työpaikka- ja koulukiusaamisina ovat arkipäiväämme. Ihmiset eivät löydä omaa toteutumistaan ja toteuttamistaan. Siihen ei enää kannusteta. Vertikaalinen hallinto tukahduttaa alleen horisontaalisen verkostoitumisen, yhteistyön ihmisten välillä - yhteisen hyvän tekemisen. Egoismi ja materialismi ovat maailmamme ja yhdessä elämisemme henkinen syöpä. Oman edun tavoittelu voittaa usein yhteisen hyvän tavoittelun. Monet hyvää tarkoittavat sosiaaliset ja yhteiskunnalliset aloitteet tuhoutuvat oman edun tavoitteluun. Rikkaiden ja köyhien välinen kuilu kasvaa ja laajenee. Yhteiskunnalliset rahoitukset hyvälle sosiaalisille aloitteille kaatuvat kateuteen ja oman edun tavoitteluun. Ihmisten varjo voittaa yhteisen valon.

Ihmisten välisten ristiriitojen ja konfliktien aiheuttama tuhovoima valtaa yhteisöjä. Maailman rahavirta on irtaantunut ihmisen työstä. Markkinatalous pörsseineen pyörii kuin jänisräikkä ihmisten päiden, sielujen ja henkien, päällä. Lohikäärme voittaa tulisuihkuineen ihmisen hengen voiman. Mutta missä on meidän kunkin Mikaelin miekka, jonka nostamme pystyyn ihmisen henkisen suuruuden – niin itsemme kuin toistemme valovoiman puolesta?

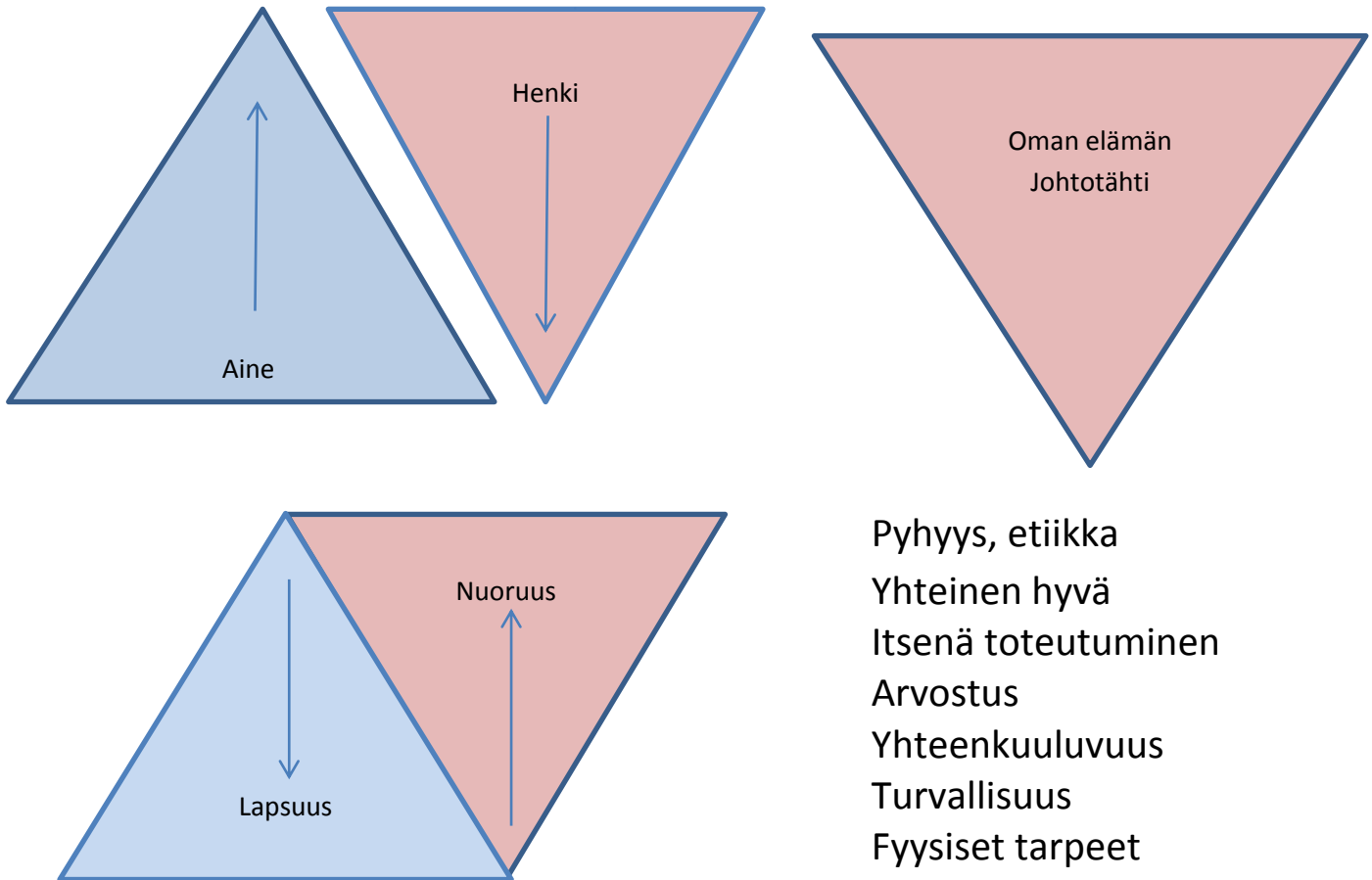
Manikealaisuus tässä ajassa on ehkä selkeimmin ilmennyt uudelleen monien gnostilaisten varhaiskristillisten kirjoituskääreiden ja Kölnin Mani-Codexin löytymisen jälkeen vasta viime vuosisadalla. Yliopistojen tutkijat ovat tehneet ansiokasta työtä opin ymmärtämisen hyväksi. Manikealaisuutta herätti henkiin myös ns. Neomanikealaisuus Pohjois-Saksassa Mestari Meruksen ansiosta. Manikealaisuuden ymmärtäjiä löytyy tänä päivänä erityisesti Gnostilaisten seurojen piiristä. Kirjoja on suhteellisen paljon alkanut ilmaantua eri puolilla maailmaa, mutta suomen kielelle käännettyjä kirjoja en juuri ole löytänyt. Monissa antroposofisissa kirjoissa on mainintoja. Uskon kuitenkin vahvasti uuden sosiaalisen liikkeen alkamiseen ja siitä on tässä ajassa jo merkkejä. Ehdottaisin, että manikealaisuudesta ja sen merkityksestä tässä päivässä voisimme perustaa ryhmän asiaa tutkimaan ja syventämään. Manikealaisuus voisi olla myös hyvä lähtökohta uusien yhteiskunnallisten aloitteiden kehittämistyössä. Maailman tila, egoismin, narsismin ja materialisminvoimistumisen johdosta, olisi merkittävää edistystä, kun ymmärtäisimme varjojemme viestin valon voimistamiseksi. Paha meissä poistuu, kun se paljastuu ja otetaan mukaan kehitystyöhön.

Abraham Maslow'in tarvehierarkia nurinpäin – ihmisenä kasvussa, yhteisöllisen yksilövastuun ja yhteiskunnallisen yhteisövastuun kehittyminen

Resurssikeskuksessa kehitin elämälleen uutta suuntaa etsiville ihmisille toimintamallin, joilla monet ohjelmiin osallistuneet löysivät itseohjautuvan tien kohti omana itsenä toteutumista ja itsensä toteuttamista – yksilöinä lähiyhteisöjensä hyväksi. Manikealaista näkemystäni tässä ajassa kuvaa Maslowin tarvehierarkian kääntäminen ylösalaisin.

Abraham Maslowin kerrotaan kuolinvuoteellaan kertoneen, että Itsensä toteuttamisen tarve ei olekaan ylin saavutettava ihmisen tarve, vaan Yhteinen hyvä ja sitä ylempänä vielä yksi Pyhyys (etiikka, jumaluus). Olen sen omassa kuvassani nimennyt Eettiseksi tarpeeksi.

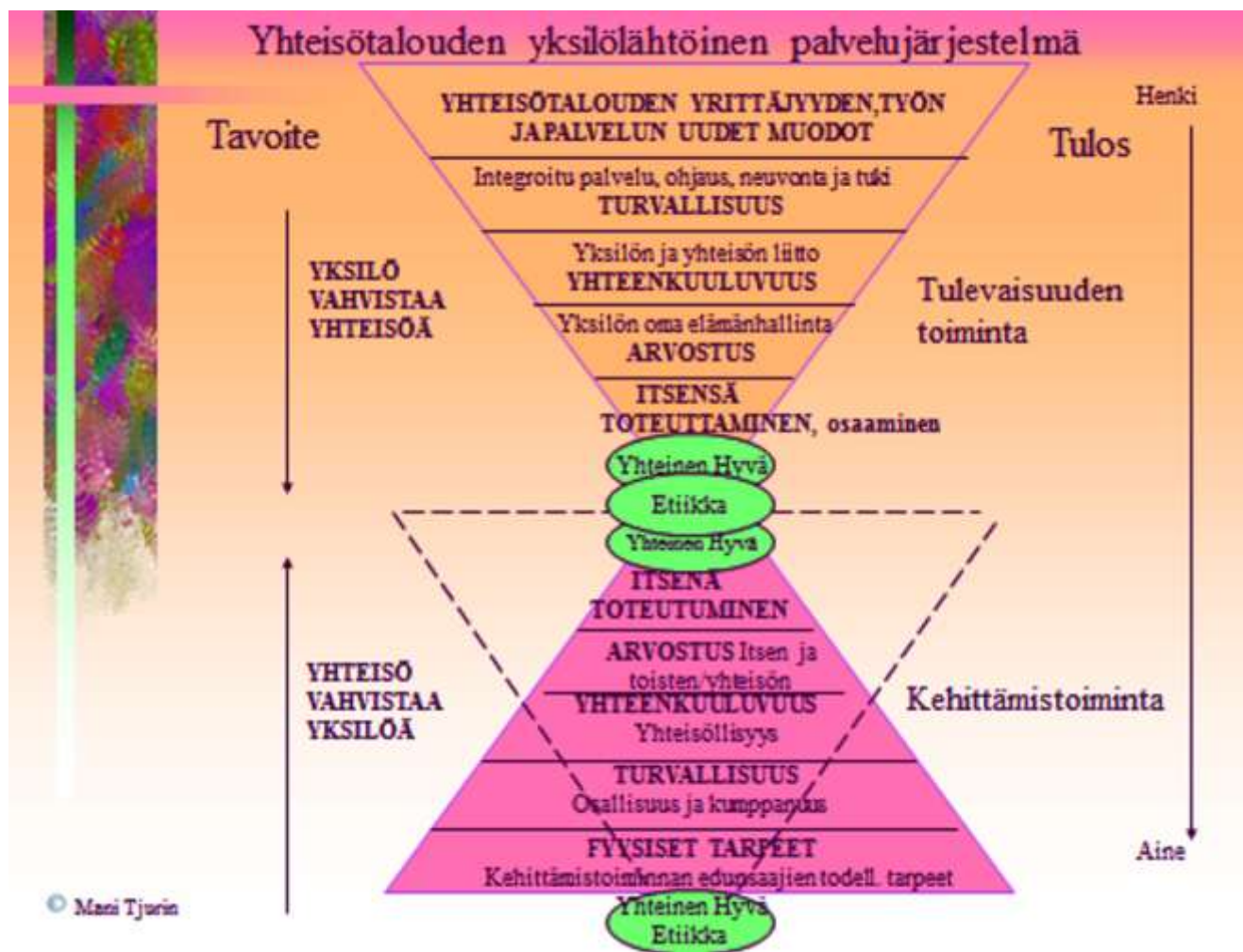




Uusi suunta omalle elämälle löytyi valmennusohjelmissa kääntämällä tarvehierarkia ylösalaisin – edettiin henkisistä arvoista fyysisiin arvoihin. Tarvehierarkia kannallaan on toimiva pienen lapsen kohdalla, mutta jos elämässä ihminen ei löydä tietä oman itsensä toteuttamiseen ja siitä edelleen korkeampiin arvoihin – yhteiseen hyvään ja pyhyteen, käänsimme tarvehierarkian ylösalaisin. Lähdimme etenemään elämän korkeammista arvoista, pyhydestä (eettisistä arvoista) ja Yhteisestä hyvästä. Ryhmätyöllä oli tässä hyvin tärkeä osuus. Vahvuudet ja mahdollisuudet löytyivät kullekin ryhmän näkökulmasta. Miten toteutuisit itsenäsi niin, että omalla osaamisella sinulla on annettavaa toisille ihmisille. Ihminen alkoi arvostaa itseään, tunsu yhteenkuuluvuutta niin ryhmän kuin koko maailman kanssa. Elämä muuttui turvalliseksi henkisesti ja siitä tilasta syntyi uudet fyysiset tarpeet, toimeentulo itsensä työllistämiseksi, yrittäjäksi, osuuskunnaksi tai yhdistystoiminnaksi. Kolmas kuvio – eteenpäin menevä suunnikas kuvaa ihanne tilannetta lapsena. Fyysisten tarpeiden tyydyttämisen rinnalla kulkee pyhyys ja yhteinen hyvä. Turvallisuuden tunne saa tuntemaan yhteenkuuluvuutta toisten kanssa. Arvostus syttyy niin omaa itseään kuin toisia ihmisiä kohtaan. Itsenä toteutuminen tapahtuu yhteisen hyvän ja henkisten arvojen voimalla. Olen omien lasteni Steiner-koulun käyntiä tukiessani huomannut näiden alhaalta ja ylhäältä tulevien tarpeiden yhdistymisen lapsen ja nuoren kasvua tasapainottavana ja tukevana tekijänä heidän suuntautuessaan omalle tielle, omaan totuuteen ja omaan itsenäiseen elämään.

Resurssikeskuksen jälkeen, missä ihmisten varjo tuli esiin, sain omat ”Ollin oppivuoteni” ja sovelsin Maslowia nurin päin projekteissa ja kehittämishankkeissa. Siitä syntyi toimintamalli, miten muodostuu yhteisötalouden yksilölähtöinen kehittämistoiminta, uudet sosiaaliset aloitteet.

Yksilön ja yhteisön liitto



Yhteisö vahvistaa yksilöä ja yksilö vahvistaa yhteisöä – henkinen ja aineellinen vuorovaikutuksessa.

Myös professori, filosofi Pekka Himanen on päivittänyt Maslowin:

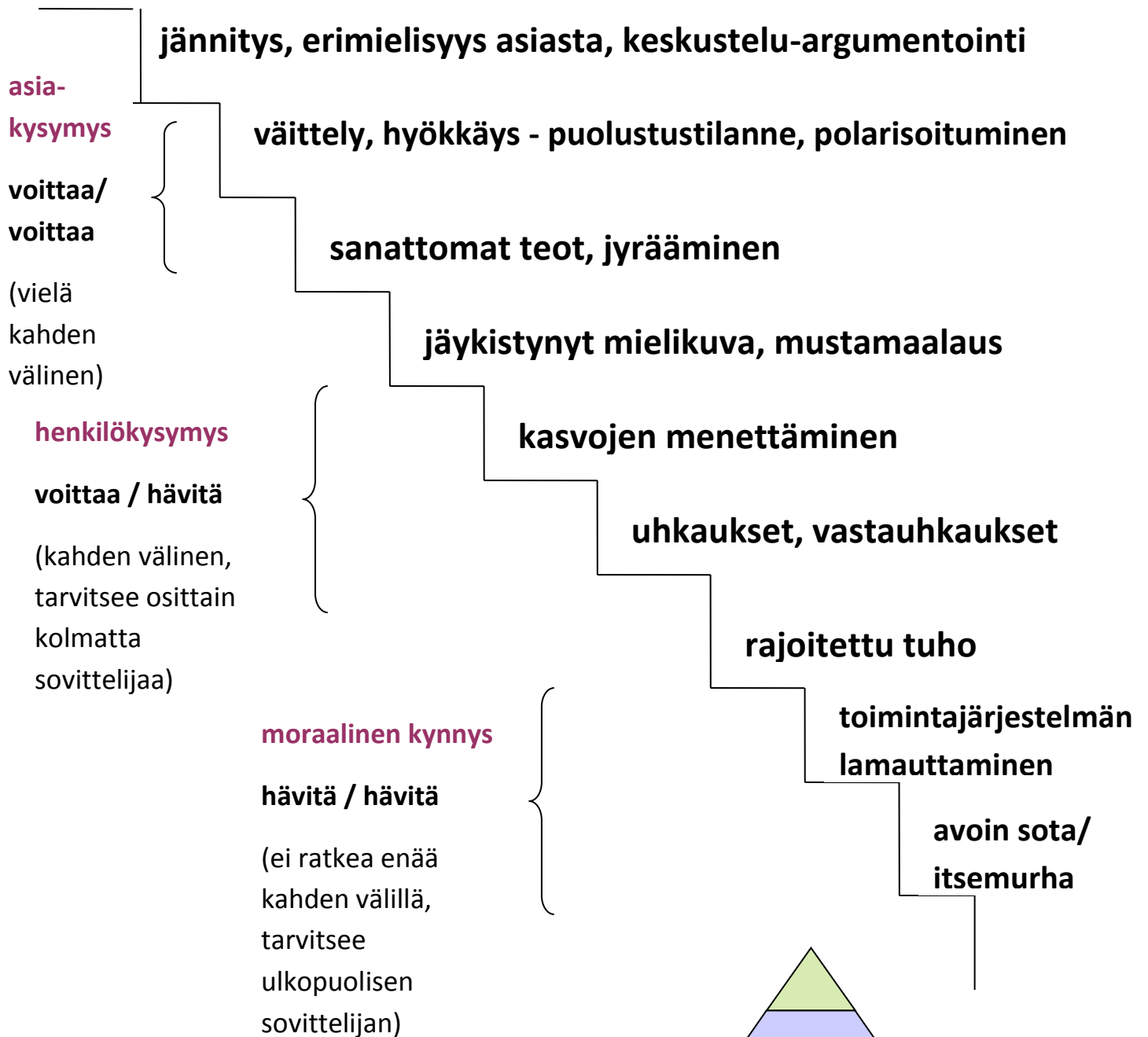
<http://globaldignity.org/view/RC21118> - Siinä alimmalla portaalla on LUOTTAMUS, seuraavana RIKASTAVA YHTEISÖ ja ylimpänä LUOVUUS. Luovuuden yläpuolella on UNELMA ja Luottamuksen alapuolella PELKO. Jos ihmisellä ei ole luottamusta itseen ja toisiin ihmisiin ei Rikastava yhteisö eikä Luovuus toteudu. Luottamusta estää PELKO – UNELMA ei toteudu.

Filippiiniläinen kansalaisaktivisti Nicanor Perlas puhui samaa Suomen vierailullaan: Meillä on aina toinen mahdollisuus oman tehtävän löytämiseen - Tehtävän löytämistä auttaa liittyminen omalta tuntuvaan yhteisöön saavuttaakseen unelmatehtävänsä – kuvan todellisesta itsestä (Imaginal Self). Oman Unelman. Kuvittele, luo kuva ja pyri siihen.

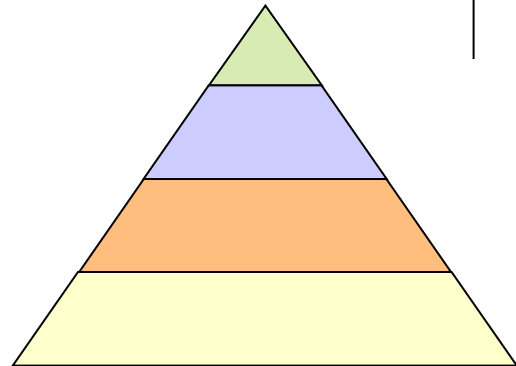
Ristiriitojen käsittely ja konfliktiporaat – poraat alas konfliktiin ja miten sieltä poraat ylös



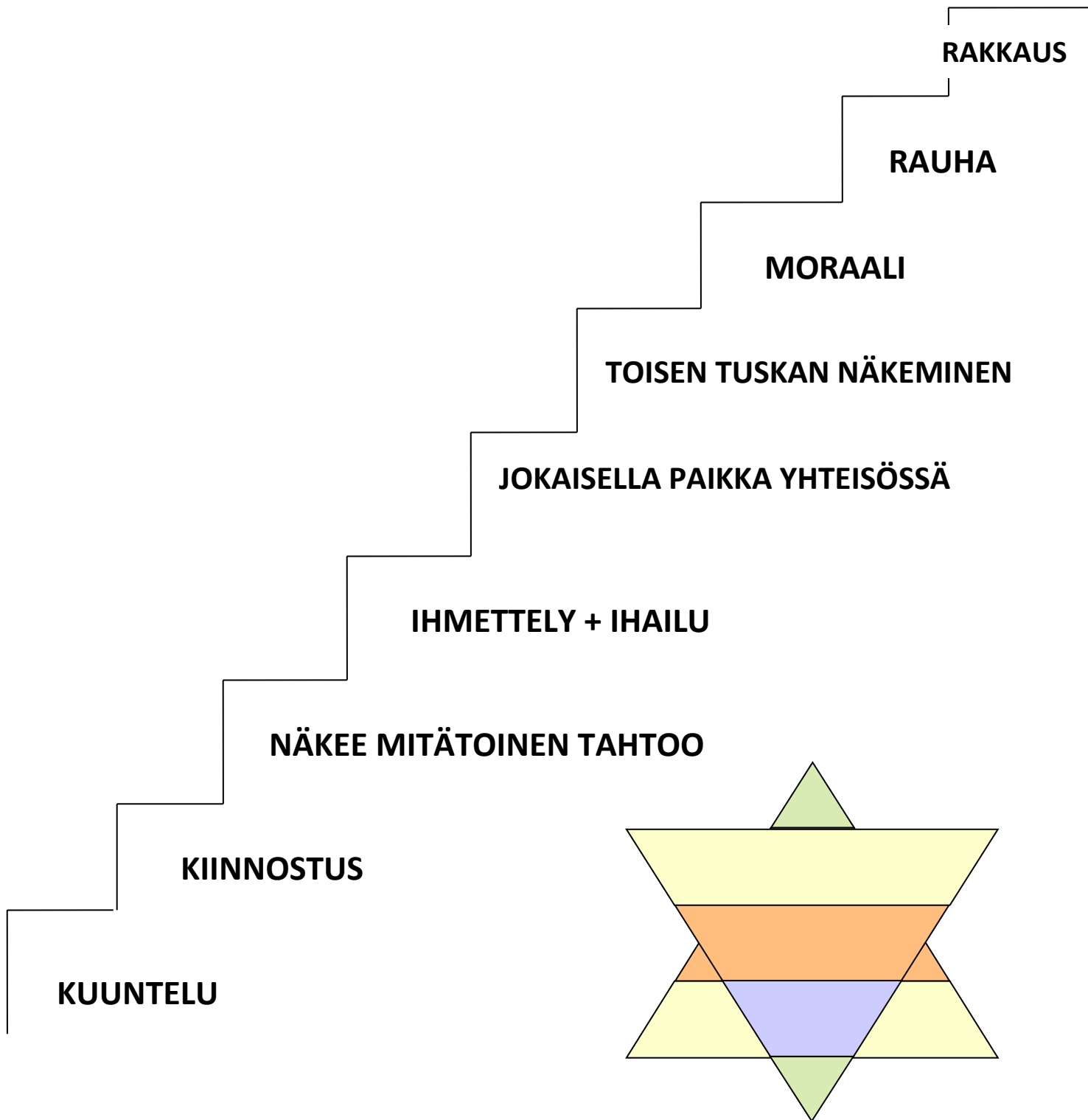
KONFLIKTIRAPPUSET kellariin



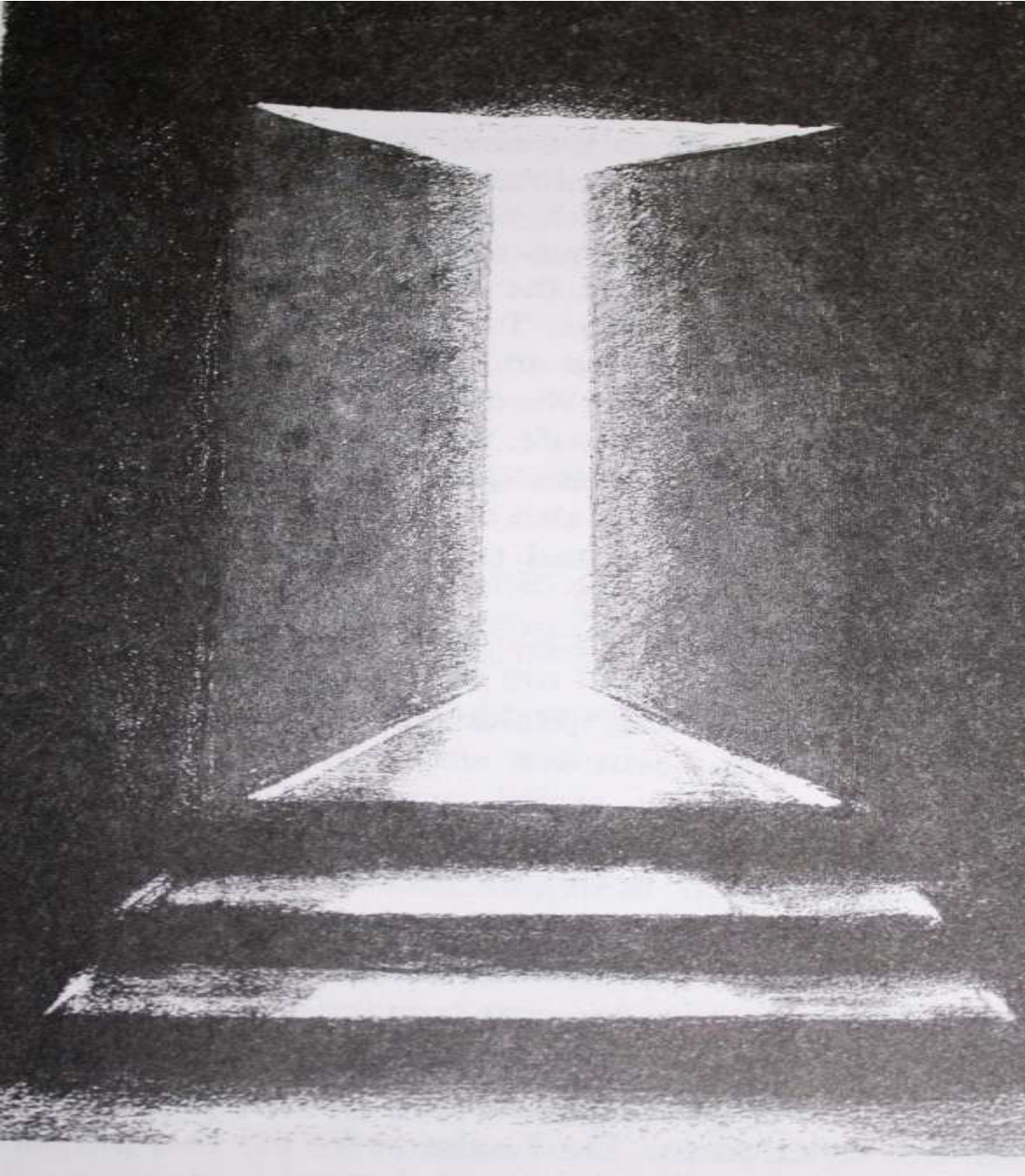
Portaat sisäisen ristiriidan kehittämisestä



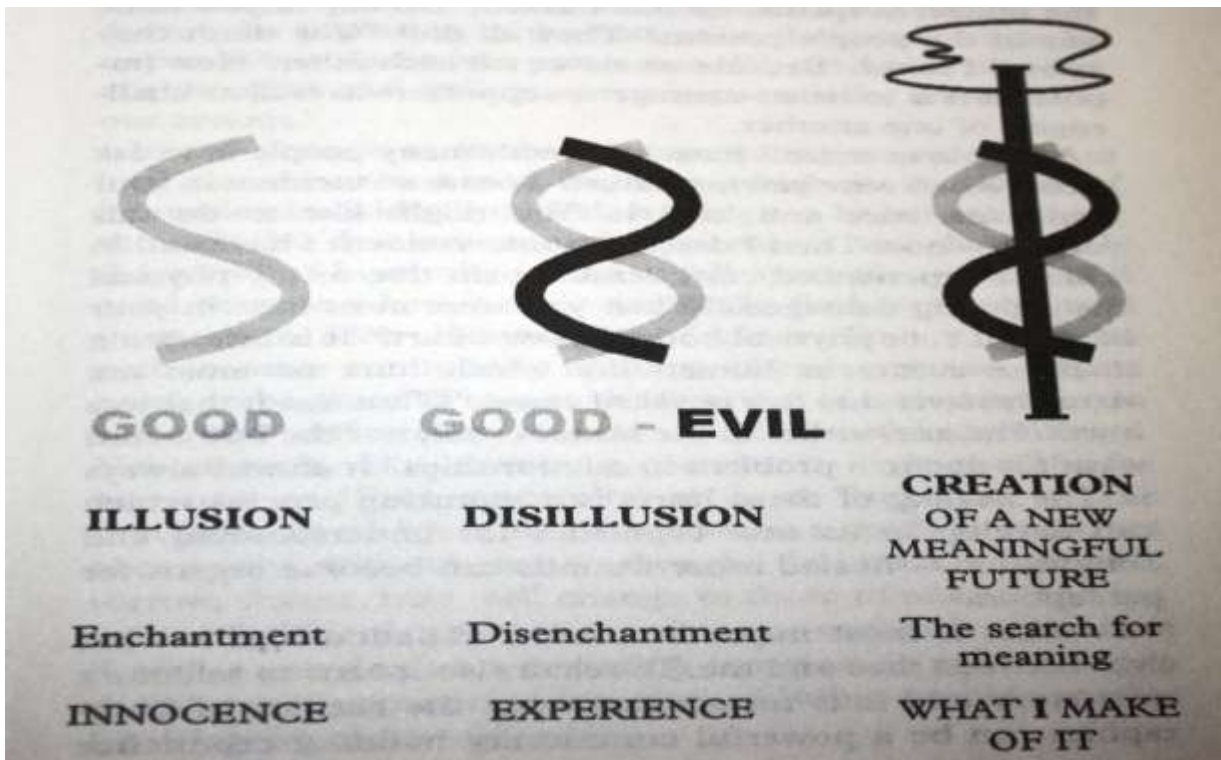
PORTAAT YLÖS KELLARISTA



Ristiriitojen ja konfliktin ratkaisu – kellarin pimeydestä takaisin rakkauden valoon (Friedrich Glasl/Lauri Salonen)



Kirjasta: Margreet van den Brink - More Precious than Light – How dialogue can transform relationships and build community: Every wall is a Door – a door to the Self, the 'I'. As it opens the light of the 'I' confronts us as a threshold inviting us to cross. When the illustration is viewed upside down one sees the form of a chalice, symbol of the receptive soul prepared to receive what can be poured into it.



Margreet van den Brink on kuvannut samassa kirjassa Luciferin ja Ahrimanin yhteistyön minuuden ja oman unelmansa löytämisen tiellä.

Eräs tulkinta J.W. Goethen sadusta Vihreä käärme ja kaunis Lilith, neljästä mysteeritemppelin kuninkaasta, jotka tulevat vähitellen tietoiseksi ihmiskuntaa lähestyvistä uudesta ajasta. Sadussa käärme nielaisee kultakimpaleen ja siitä se saa yliluonnollisen kyvyn tuottaa valoa myös kuninkaiden pimeään pyhäkköön. Syntyy kiinnostava vuoropuhelu:

Mistä tulit? kysyy kultainen kuningas.

Tulin kallion uumenista, sieltä missä kulta piilee, vastasi käärme.

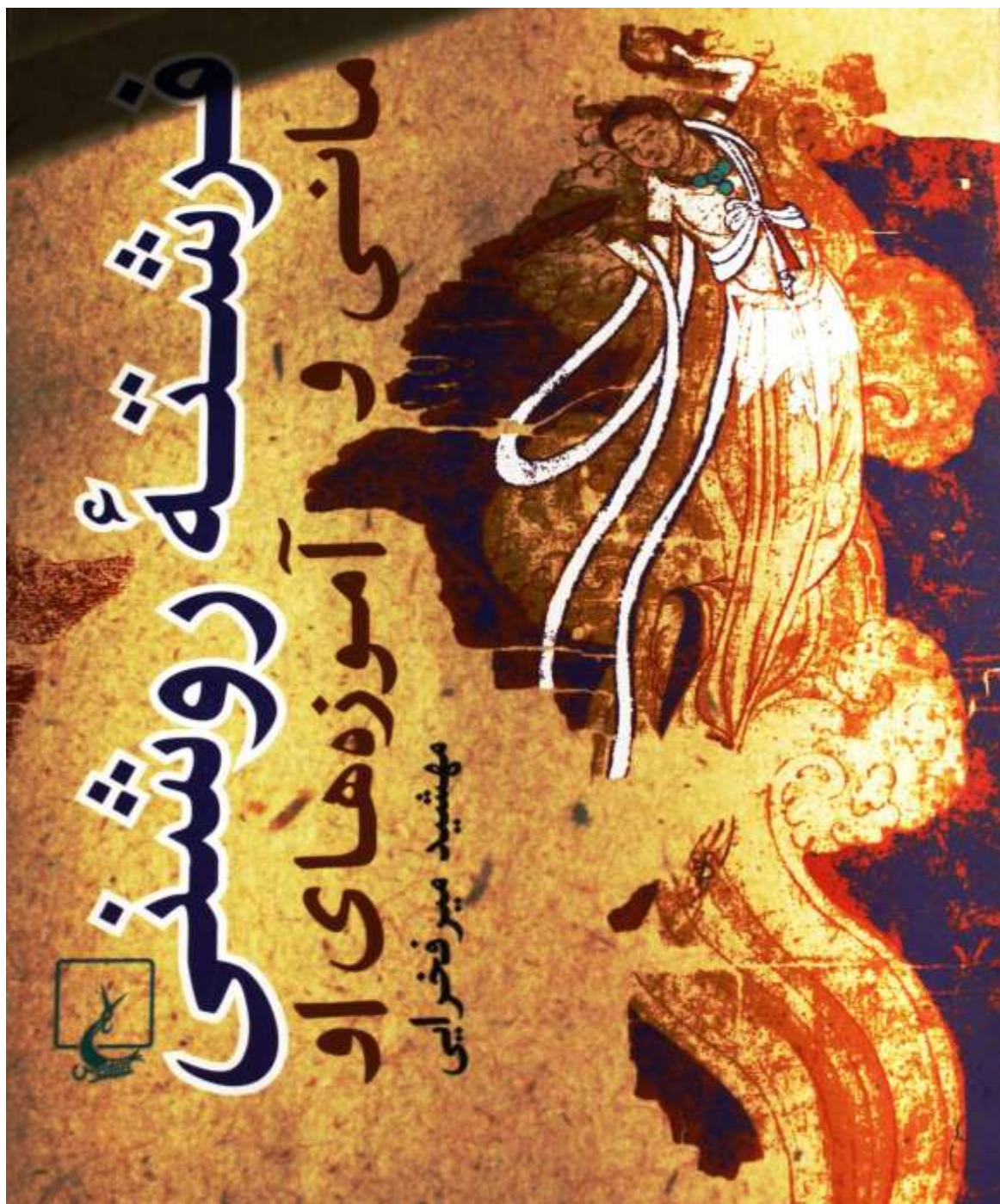
Keskustelu jatkuu:

Mikä on kultaakin arvokkaampaa? kysyi kuningas.

Valo! vastasi käärme.

Mutta mikä on valoakin elävöittävämpää? kysyi kuningas

Keskustelu! vastasi käärme.



Oheinen kuva on perisalaisesta kirjasta, joka kertoo farsin kielellä kuka oli Mani. Käännämme sitä parasta aikaa ystävänä taiteilija Farzaneh Hatami Landin kanssa. Teemme siitä suomeksi yhteenvedon tulevana vuonna 2012.

Mani Tjurin

mani.tjurin@heartical.fi

040 7615150 / Oma taustani: <http://www.heartical.fi/maritta/index.html>

Kirjallisuusluettelo:

Bernard Lievegoed, Sielun pelastuminen – kolme suurta ihmiskunnan henkistä virtausta / Suomen antroposofinen liitto, Tarmolan Kirjapaino Oy, Porvoo 1994

Bernard Lievegoed, Ihminen kynnyksellä, Suomen antroposofinen liitto, Hakapaino Oy, Helsinki 1998

Sergei Prokovjef, Anteeksiantamisen henkinen merkitys, Suomen antroposofinen liitto

Manfred Schmidt-Brabant ja Virginia Sease kuvaavat Kristinuskon salaisuudet – vanhat ja uudet mysteerit, Suomen antroposofinen liitto, 2010

Manfred Schmidt-Brabant ja Virginia Sease, Kristillisten mysteerien tiet – Compollesta nykypäivään, Suomen antroposofinen liitto, 2007

Amin Maalouf, The Gardens of Light, Interlink Books, New York, 1999

Andrew Wellburn, Mani, the Angel and the Column of Glory”, Bookcraft (Bath) Ltd, Great Britain

Richard Seddon, Mani, His life and Work - transforming Evil, Temple Lodge, London, 1998

Pekka Himanen <http://globaldignity.org/view/RC21118> , 2010

Margreet van den Brink - More Precious than Light, Hawthorn Press, UK 1996

Johan Erle, Gnostilaisuuden kolmas vuosituhat, G-kirja Vantaa, Books on Demand GmbH Norgerstedt, Saksa 2009

Jesaiah Ben-Aharon, 1900-luvun henkinen tapahtuma – imaginaatio, Suomen antroposofinen liitto, Tummuvuoren kirjapaino Oy, Vantaa 2001

Antti Heikkilä, Ruumiin evankeliumi, Otavan kirjapaino, Keuruu 2003

Prester John/Pappiskuningas Jonannes: <http://en.wikipedia.org/wiki/PresterJohn>

http://fi.wikipedia.org/wiki/Pappiskuningas_Johannes

Mani, the Ambassador of Light – link:

<http://www.mesacc.edu/dept/d10/asb/anthro2003/legacy/ur/ugs/mani.html>